

Aktivni radnici

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Nedavno sam imao priliku nazočiti sastanku na kojem se govorilo o radu nekog našeg stručnog časopisa. Dakle, urednik se žali da samo neki članovi uredništva "aktivno rade". Nasmijah se tom pleonazmu, jer kakav rad može biti ako ne aktivan, jer *actus* latinski znači čin, djelo. Već sam bio sklon da "aktivno raditi" shvatim kao *lapsus linguae*, no kad čuh tu frazu drugi i treći put – i to ne iz usta iste osobe! – duboko se zamislih i stadoh prebirati po dubinama svojih misli: Bog je, reče Aristotel, *actus purus* – čisto djelovanje, priroda, govoraše Eurigina, može biti *natura creans creata* i *natura creata non creans*, ali što je čovjek? Čovjek je biće koje radi s nekim ciljem, s nekom svrhom – stoga je njegovo djelovanje svrhovito, a ne instinktivno, poput djelovanja životinje. Čovjek nije samo *homo sapiens*, nekakav "majmun koji misli" nego prije svega *homo faber*, djelatno biće. Čovjek, konačno, i misli da bi mogao djelovati, i to djelovati u društvu. Stoga je čovjek i *zoon politikon*, što rekoše Grci.

No nakon čitanja svih tih knjiga što su ih filozofi napisali u proteklih 25 stoljeća koliko je stara mudrost Zapada, suočih se eto s enigmom. Ako neko radi "aktivno", mora – po naravi stvari – biti i netko tko radi "neaktivno". Ili, drugim riječima, postoje "aktivni" i "neaktivni" radnici, djelatnici, suradnici (nazovite ih kako god hoćete). I tu smo došli, nakon svih dubokih misli, do suštine problema.

Rad u uredništvima naših časopisa organizira se poput plovidbe konvoja. Na određite treba stići pet brodova, no budući da se očekuju podmorničke zasljeđe, već ujutro napadi zrakoplova, a noću vrlo podmukli torpedni napadi razarača – da ne govorimo o neprijateljskim bojnim brodovima i teškim krstaricama koje vrebaju iz zasljeđe – teško da će na određite stići i svaki treći brod. Stoga u stožeru pomorskih snaga donose odluku da se sastavi konvoj od petnaest brodova – pa Božja volja i sreća junačka. No tu svaka usporedba s konvojem prestaje.

Konvoj se uvijek formira od brodova iste maksimalne brzine, da oni brzi ne bi morali ploviti sporije nego što mogu. Onda: ako je

brod oštećen, daje mu se sloboda plovidbe (da se dokopa luke kako zna i umije) ili – ako je malo vjerojatno da će mu to uspjeti – brod se potapa, a posada spašava. Tako je to u ratu: u njemu nema milosti za slabe niti pojedinačni interes može prevladati nad općim.

No mi ne živimo, Bogu hvala, u ratu nego u stanju blaženoga mira. Nitko nikog ni na što ne sili, nitko nikog ni na što ne prisiljava. Pa kad je tako zašto bi naš znanstvenik radio aktivno kad može primati plaću i dok radi neaktivno. Zašto bi čovjek izgarao na poslu da ove godine objavi tri, četiri, pet ili šest znanstvenih radova kad mu se ništa neće dogoditi ako objavi samo jedan rad u tri godine. Pa opet, ne čini se lijepo kad netko djeluje kao neradnik. Mora se vidjeti da nešto radiš. Ako zujiš po hodniku ili šećeš po dvorištu, svi će vidjeti da nemaš posla. Ne valja dugo ni piti kavu u kantini, osim ako ne dolaziš na to blaženo mjesto uvijek u svježe opranoj i ispeglanoj kuti i još s uredno vezanom kravatom. Za one pak koji nemaju problema s kralježnicom i nije im dosadno sjediti najbolje je da na kompjutoru igraju svakojake igrice ili – još bolje – da surfaju po internetu. Jer tko će znati što tražiš: najnoviji znanstveni članak ili recept za pašticadu na način drevnih Rimljana.

No sve te igre i igrice nije moguće na dugo igrati. Stoga je najbolje ući u nekakav odbor, ne nužno urednički. Ljuljaš se na stolici dva sata, ne prozboriš ni dvije riječi, slušaš koliko možeš i koliko hoćeš, a poslije sastanka – bingo! – ideš s kolegama na pivo. I nitko ti ne može reći da ne radiš, jer ne samo da si sjedio dva sata na sastanku, nego si morao potrošiti sat vremena da na sastanak dođeš i još toliko da sa sastanka odeš – i to sve (zamisli!) izvan radnog vremena. Letiš od jednog sastanka do drugog, zauzet si poslom čitav dan, pa te se više nitko i ne usuđuje pitati što radiš na svom radnom mjestu, još manje jesi li došao do kakvih rezultata. A ti se, da kolege ne bi morale mijenjati svoje uvjerenje, stalno tužiš kako od tih silnih sastanaka i sastančenja ne nalaziš više vremena da se svom dušom i srcem predaš onome što najviše voliš, naime znanstvenom radu. I tako smo došli na kraju ovog članka do suštine, *essentiae*, "neaktivnog rada".